

Vloga Udbe pri osamosvajanju Slovenije

| *Dr. Dimitrij Rupel* |

sociolog, politik, prvi slovenski zunanji minister, pisatelj

Ob branju knjig, ki jih je v zadnjem času – o Udbi in političnem sistemu, ki naj bi ga bili opustili z osamosvojitvijo – napisal Igor Omerza, se mi je večkrat postavilo vprašanje o ravnodušnosti in brezbržnosti velikega dela slovenske javnosti. Omerza je sistematično razkrival nezakonitosti in nesreče slovenskega socializma, navsezadnje tudi pri aktualnih voditeljih in v zvezi z delovanjem, ki se je na neki način pretihotapilo v naš čas, v načeloma demokratično slovensko državo. Pred nekaj dnevi sem se sredi prijateljske razprave o trdovratnosti udbovskih oz. udboidnih metod spomnil davnega pogovora s predsednikom Kučanom poleti 1991 in se domislil, da bi lahko prispeval drobno opazko k Omerzovemu pisanju. Takole.

Ivan Eržen je postal načelnik slovenske Udbe (preimenovane v Službo državne varnosti – SDV) istega leta, kot je Milan Kučan postal predsednik partije (Zveze komunistov Slovenije), torej leta 1986. Kučan in Eržen sta se pogosto sestajala. Priče pravijo, da »sta bila vsak dan skupaj«. V knjigi Milan Kučan in Udba Igor Omerza piše:

»General Marijan Kranjc mi je povedal, da sta šef komunistov Milan Kučan in šef udbovcev Ivan Eržen vsak dan imela 'glavostik', na katerem verjetno nista kramljala samo o vremenu! Verjetno je pretiraval, no, takšni stiki so logični, saj je šlo za politično policijo, torej za službo izključno v 'zasebni' lasti vodstva edine dovoljene politične stranke!«

Maja 1990 je Eržen odšel v Beograd, vendar so ga po osamosvojitvi oz. po koncu Jugoslavije upokojili. Umetna inteligenca mi piše: Eržen ni bil upokojen neposredno maja 1990, ampak je bil takrat (verjetno še v času Šinigojeve vlade) razrešen s položaja načelnika slovenske SDV in poslan na delo v zvezne organe v Beograd. Njegova uradna upokojitev je sledila kasneje, ko so se slovenski kadri dokončno umaknili iz zveznih institucij ob osamosvojitvi. Umetna inteligenca torej

sugerira, da se je Eržen vračal iz Beograda v istem času, kot so se po mojem vabilu iz Beograda vračali tamkajšnji diplomati slovenskega rodu, to pa je bilo na začetku vojne, v začetku julija 1991. Iz tega sklepam, da je bil Eržen v Beogradu vsaj eno leto. Zakaj je to pomembno?

JLA je napadla Slovenijo 25. junija 1991 in v tistih dneh so se vračali diplomati. Kdaj se je vrnil Eržen, ne vem, pač pa se spominjam, da ga je Kučan omenjal, ko sva se odpravljala na sestanek z Genscherjem 2. julija. Prvotno smo računali, da bomo Genscherja, ki seveda ni mogel pristati na Brniku, peljali v Ljubljano z avtomobilom. V MZZ smo kmalu obupali glede primernosti avtomobilskega prevoza iz Celovca. V avtu, v katerem bi poleg nemške in slovenske delegacije sedeli šofer, nemški in slovenski varnostnik, bi potrebovali preva-

jalca, ker bi bil sicer pogovor za Kučana nemogoč. Prišli smo na idejo, da bi v Celovec ali v Beljak potovali z vlakom, v katerem bi bil – med nameravano vožnjo do Ljubljane – pogovor mogoč.

Ko sva govorila o varianti z vlakom, je Kučan rekel, da bo poklical Eržena, ki naj bi bil sposoben urediti tak poseben prevoz. Ali je bil Eržen še v Beogradu, ali je bil še v jugoslovanski ali slovenski službi, ne vem. Pač pa sem se začudil, kako lahko demokratično izvoljeno slovensko vodstvo

uporabi za tako občutljivo operacijo šefa tajne jugoslovanske politične policije. Po zagotovitvi, da bo Eržen gotovo uspel organizirati prevoz z vlakom, sem si mislil, da je Erženov status navsezadnje manj pomemben od tega, da pomaga Sloveniji sredi vojne. Kučan je klical Eržena, ker je Eržen očitno imel dovolj zvez in moči, da je organiziral potovanje slovenskega vodstva v Avstrijo po železnici. Sodelovanje med Kučanom in Erženom je funkcioniralo brezhibno. Na Trgu republike smo Kučana slišali, da bo po 25. juniju nov dan. Z drugimi besedami – da utegne biti kljub razglasitvi samostojnosti še naprej tako, kot je bilo. [D]

Sodelovanje med Kučanom in Erženom je funkcioniralo brezhibno. Na Trgu republike smo Milana Kučana slišali, da bo po 25. juniju 1991 nov dan. Z drugimi besedami – da utegne biti kljub razglasitvi samostojnosti še naprej tako, kot je bilo.